

Rydins Teater och Stöphus

Efter den fjärde stora stadsbranden som drabbade Borås år 1827 infördes stränga byggnadsregler i staden. Trähusen fick endast ha en våning och taken fick inte vara av näver, halm eller torv. Eftersom invånarna var fattiga efter alla bränder så hade de inga ekonomiska möjligheter att bygga hus av sten eller tegel. Då fick uppfinnaren och Borås Tidnings grundläggare Carl Gustaf Rydin född år 1798 in briljant idé. Han fick tillfälle att praktisera sin uppfinningsförmåga när han lät bygga sitt eget hus, som sedan blev Br Anderssons ekipering på sin brandtomt vid Stora torget. Efter hans detaljerade anvisningar uppfördes här en byggnad bestående av två hus hopbyggda i en vinkel. Rydin kallade byggnaderna för "stöphus" eller "kalkbrukshus". Detta revolutionerande snabba, starka och billiga byggnadssätt gjorde husen lika brandsäkra som stenhus.

C G Rydin beskrev utförligt metoden som han hade fått patent på, i en bok som han lät trycka i Stockholm år 1834. En prototyp av anläggningen (C G Rydins stöphus "världens första betonghus") har funnits att beskåda på Borås museum i en modell föreställande fastigheten när bröderna Andersson hade sin ekipering där och entrétrappan till den berömda och välkända "Rydinska teatern" var borttagen. Många "Rydinska stöphus" byggdes i Borås. Borås nya Rådhus 1831-1832 vid Stora torget Österlånggatan 6-8, Allégatan 65, Riddaren Ugglas hus vid Västerlånggatan, Katrinedals landeri samt det välkända Nellsonska stenhuset vid torget är några få exempel på detta nya byggnadssätt. "Rike-Nellsons" praktfulla stenhus kallades för "Palats Makalös" eller även "Statshuset" och revs i början av 1900-talet för att ge plats åt nuvarande Rådhuset.

Foto Glenn Murberg 20150926

Denna bild fotograferade jag den 26 september 2015 och är Borås enda stöphus kvar i staden. Det är lite synd att man river dessa vackra hus men vi får hoppas att denna lilla byggnad får stå kvar.

Efter de förödande stora bränderna i Vänersborg år 1834, uppfördes ett flertal "stöphus" likaså i denna stad. "Stöphuset" var en föregångare till våra dagars moderna armerade betonghus. I Stockholm byggdes ett flertal byggnader efter Rydins förslag och bland annat Kosta glasbruk köpte "tillståndsbrev" för uppförande av eldfasta hus och väggar. Boken om kalkbrukshuset överstattes till en mängd olika språk och ett flertal "stöphus" byggdes bland annat i Norge och även långt in i Ryssland uppfördes många hus efter hans sinnrika metod. För övrigt reste han dit, medtagande hantverkare från Boråstraken, för att på ort och ställe demonstrera sin uppfinning. Tillvägagångssättet beundrades över en stor del av världen. Boken och förfarandet omskrevs ibland annat den franska och engelska pressen på 1850-talet och studerades med mycket stort intresse av kända professorer utomlands.

I samband med byggandet uppfann även Rydin även "världens första cementblandare". Samma princip som används idag men istället drivs den med el idag mot att den drevs med "hästkraft förr". Det finns endast ett stöphus kvar i dag i Borås och det ligger på Skaraborgsvägen precis vid Viskan. Den sista rivningen av ett stöphus var på Allégatan 65 och i många år var den tomten en tom grusplan och fungerade som en parkeringsplats men är i dag bebyggd. Riksdagsmannen Carl Gustaf Rydin var en mångsidig man med visionär klarsyn. Han hade många järn i elden och har betytt ofantligt mycket för Borås inom en mängd olika områden. C G Rydin var bland annat "de äldstes" ordförande under åtskilliga år med mera. Porträtt av C G Rydin, målad av den kände konstnären Bror Kronstrand finns i stora plenisalen på Borås Rådhus och på Borås Tidning.